

بررسی وضعیت و الگوهای امر به معروف و نهی از منکر در بین کسبه اطراف

حرم مطهر امام رضا (ع)

حسین اکبری

دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد و مدیر گروه

مطالعات اجتماعی پژوهشکده زیارت و گردشگری دانشگاه فردوسی مشهد

H-Akbari@um.ac.ir

چکیده:

امر به معروف و نهی از منکر به عنوان یکی از مهمترین فرائض اجتماعی در دین اسلام محسوب می‌شود که انجام آن در بین گروه‌های اجتماعی گوناگون متفاوت و دارای الگوهای مختلفی است. هدف از مقاله حاضر بررسی وضعیت و الگوهای انجام امر به معروف و نهی از منکر در بین کسبه اطراف حرم مطهر امام رضا (ع) می‌باشد. مقاله با روش میدانی و با تکنیک پیمایش انجام شده است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه همراه با مصاحبه از ۴۰۰ نفر از کسبه اطراف حرم امام رضا (ع) گردآوری شده است.

در بعد نگرشی ۸۳٫۶ درصد پاسخگویان مقوله امر به معروف و نهی از منکر را به میزان زیادی قبول دارند، در بعد آگاهی ۳۷٫۲ درصد با شرایط امر به معروف و نهی از منکر به میزان زیادی آشنا هستند. در بعد عملی تنها ۱۳٫۳ درصد به میزان زیادی اقدام به انجام این فرضیه می‌کنند و ۵۹٫۴ درصد اصلاً یا به میزان کمی اقدام به این امر می‌کنند. همچنین ۹٫۱ درصد به میزان زیادی در صورت مشاهده امر منکری اقدام به امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند. بررسی دلایل عدم انجام امر به معروف و نهی از منکر در بین کسبه اطراف حرم امام رضا (ع) نشان می‌دهد، عدم ربط داشتن عقاید دیگر به فرد با ۳۶٫۱ درصد و ترس از واکنش و ایجاد دردسر با ۳۱٫۸ درصد بیشترین فراوانی را دارد.

کلمات کلیدی: امر به معروف، نهی از منکر، الگوها، دلایل، موانع، مشهد

مقدمه و بیان مسأله:

انسان موجودی است که فی نفسه تمایل به زندگی اجتماعی در چارچوب کلتی به نام اجتماعی انسانی یا جامعه دارد. بررسی فرایند زندگی اجتماعی انسان از میلیون‌ها سال پیش نیز نشان می‌دهد که زندگی انسان‌ها بصورت جمعی و از گروه‌های ابتدایی تا جوامع بزرگ شهری امروز تکامل یافته است. با این حال همچنانکه اشاره عنصر مشترک در تمام این دوران‌ها ماهیت اجتماعی زندگی انسان است. بطور کلی می‌توان جامعه را به عنوان (۱) مجموعه‌ای از انسان‌ها (۲) که بر اساس قواعد رابطه‌ای مشخص (۳) برای تحقق اهدافی مشترک (۴) دارای تعاملات (روابط) اجتماعی می‌باشند، تعریف کرد. در این تعریف، از بعد ساختاری جامعه ترکیبی از انسان‌هاست. با این حال آنچه که جامعه انسانی را از سایر جوامع حیوانی متمایز می‌کند ماهیت این تجمع است. اما در جامعه انسانی تنها حضور فیزیکی افراد در کنار یکدیگر سازنده زندگی اجتماعی نیست. در حقیقت اگر بخواهیم از مفاهیم نظریه شبکه برای مفهوم سازی جامعه استفاده نماییم باید جامعه را بعنوان ترکیبی از افراد (نودها)^۱ که دارای رابطه با یکدیگر هستند تعریف کرد (ترنر، ۱۳۹۵). در حقیقت مهمترین عنصر در تعریف یک اجتماعی انسانی تحت عنوان جامعه انسانی «ماهیت رابطه» بین انسان‌هاست که آن را از سایر جوامع حیوانی به شکل ماهوی جدا می‌کند. زندگی اجتماعی بدون دارا بودن تعامل اجتماعی غیر ممکن است. در حقیقت شالوده جامعه انسانی تعاملات اجتماعی بین کنشگران مختلف در آن است. در اینجا مراد از تعامل اجتماعی برقراری رابطه واقعی، غیر واقعی (تخیلی)، مجازی و ... بین کنشگران مختلف اجتماعی است. انسان از طریق توسعه سیستم نمادی و ایجاد درک متقابل این توانایی را دارد که با دیگران تعامل نماید، مقصود دیگری را از رفتاری فهمیده و مقصود خود را به دیگران بفهماند. این چرخه اساس تعامل نمادی بین انسان‌هاست: فهمیدن و فهماندن.

امر به معروف و نهی از منکر نیز بعنوان یک پدیده اجتماعی ماحصل تعامل بین کنشگران مختلف اجتماعی است. امر به معروف و نهی از منکر بیان‌کننده این موضوع مهم می‌باشد که فرد تنها از نظر شخصی و فردی در برابر ذات اقدس الهی مسئول و متعهد نیست بلکه در مقابل اجتماع خود نیز مسئول و متعهد می‌باشد. (مطهری، ۱۳۹۱: ۲۲۲). از آنجا که افراد یک جامعه سالم مانند اعضای بدن، در راه زندگی اجتماعی و ایجاد حیات صحیح انسانی سهم و شریک می‌باشند و هیچ یک از آنها نمی‌توانند در برابر قوت‌ها و کاستی‌های جامعه بی تفاوت باشند، مسأله نظارت همگانی، امر به معروف و نهی از منکر، برای جلوگیری از فساد و سوق دادن جامعه به سوی اصلاح ضرورت می‌یابد (احمدوند و بابایی تبار، ۱۴۰۰: ۹۳۶).

امر به معروف و نهی از منکر یکی از ظرفیت‌های مهم نظام حقوقی اسلام است که می‌تواند بسیاری از مفاهیم حقوق عمومی مانند آگاهی‌های اجتماعی، نظارت همگانی و حقوق شهروندی را عینیت بخشد؛ همانگونه که در سیاست جنایی مشارکتی، ابزار مناسبی برای پیشگیری از جرم می باشد (دهقانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۹۳). در بحث از جایگاه و نقش مردم در امر به معروف و نهی از منکر باید توجه داشت که جایگاه در چارچوب تئوری و نقش در حیطه کار کرد عملی جای می گیرد. جایگاه مردم مشخصاً عبارت از اهمیت، ارزش و مقامی است که در آموزه‌های اسلامی با داشتن جنبه فردی، اجتماعی و حکومتی باید تبیین گردد. تا اینکه وظایف مردم و حکومت نسبت به این دو فریضه مهم الهی معلوم شود اما نقش مردم در امر به معروف و نهی از منکر منبعث از حدود، ضوابط و شرایطی است که شرع مقدس، برای عاملین این دو فریضه وضع کرده است، تا در پیاده شدن آن دو ضوابط معلوم شود (مردانی، آیتی و نقیبی، ۱۳۹۶: ۱۴۸).

مطالعه حاضر در پی شناسایی وضعیت و الگوهای امر به معروف و نهی از منکر در بین کسبه اطراف حرم مطهر امام رضا (ع) در شهر مشهد است. تا جایگاه و نقش این قشر را در انجام امر به معروف و نهی از منکر مورد بررسی قرار دهد.

نظارت اجتماعی و امر به معروف و نهی از منکر

برای آن که سازمان اجتماعی در سطح مطلوب و بر اساس آن جامعه نظم خود را حفظ کند، باید رفتارهایی که صورت الگو به خود گرفته، پیش بینی پذیر باشد و استمرار یابد. در این خصوص تمامی جوامع جهت دستیابی به این هدف، به این امید که افراد به شیوه اجتماعی قابل قبولی در هر موقعیت خاص رفتار می کنند، افراد خود را اجتماعی بار می آورند، در صورتی که این اجتماعی کردن اعضاء با ناکامی همراه باشد، فرآیند اجتماعی کردن باید نظارت اجتماعی مناسب را در جامعه فعال کند تا نظم لازم در آن جامعه تامین و حفظ شود. کنترل اجتماعی^۲ یا نظارت اجتماعی، به‌طور کلی به ابزارها و روش‌هایی اطلاق می‌شود که برای وادار کردن فرد به انطباق او با انتظارات گروه معین یا کل جامعه به کار می‌رود. این انتظارات، شامل ارزش‌ها، عقاید، هنجارها و باورها و در کل لایه‌های عمیق جهان اجتماعی همه جوامع می‌شود. عموماً کنترل اجتماعی سه روش کلی برای هماهنگ کردن فرد با انتظارات جامعه دارد که ممکن است به صورت رسمی یا غیر رسمی باشد: تبلیغ و اقناع، تشویق و پاداش، تنبیه و مجازات. (کوئن، ۱۳۹۵). نظریه کنترل اجتماعی (نظارت اجتماعی) از نظریه نظم اجتماعی (بی‌هنجاری) دورکیم تأثیر پذیرفته و به عوامل خاص اجتماعی که برای حفظ نظم در جامعه اهمیت دارند توجه کرده است. این نظریه بر فرآیند اجتماعی کردن، بیشتر از مجازات کردن در برقراری نظم جامعه تأکید دارد و برای تبیین برخی جرایم مانند: جرایم سازمان

۲. Social control

یافته، جرایم یقه سفیدها و جرایم حرفه‌ای کمتر کاربرد دارد و بیشتر در مورد جرایم جوانان و عرضه پیشنهادها عملی برای پیشگیری از جرم فایده دارد (سخاوت، ۱۳۸۱: ۶۰).

این نظریه که پیوند اجتماعی^۳ نیز نامیده می‌شود این طور فرض می‌کند که اگر انسان‌ها به حال خود رها شوند، به طور طبیعی مرتکب انحراف خواهند شد. یعنی سابقه رفتار کجروانه به طور طبیعی و ذاتی در میان مردم وجود دارد؛ زیرا همه انسان‌ها نیازهای برآورده نشده و آرزوهای متعدد و نامحدودی دارند و رفتارهای انحرافی در بسیاری از موارد آنها را راحت‌تر و زودتر به مقصودشان می‌رساند و کامروایی را نصیب‌شان می‌کند. فرضیه اساسی این نظریه نیز این است که تفاوت‌های موجود در رفتارهای انحرافی در میان افراد، بر اساس تفاوت‌های موجود در نیروهای منع‌کننده یا کنترل‌های اجتماعی است که تبیین می‌شود. به عبارت دیگر، قیود و مهارهای اجتماعی است که ناهمنوایی را در میان انسان‌ها محدود می‌کند و در حقیقت کجروی و بزهکاری محصول نارسایی یا نابسندگی کنترل‌های اجتماعی می‌باشد (طالبان، ۱۳۸۳: ۵). از پیشگامان این نظریه می‌توان به تراویس هیرشی^۴ اشاره کرد. از نظر هیرشی، کنترل اجتماعی به شیوه‌هایی گفته می‌شود که جامعه برای واداشتن اعضایش به هم‌نوایی و جلوگیری از ناهمنوایی و ناسازگاری به کار می‌برد (ستوده، ۱۳۸۶: ۱۳۴). او اعتقاد داشت با وجود اینکه تمام افراد، بالقوه مستعد انجام جرم و هنجار شکنی هستند، اما به خاطر ترس از اینکه عمل مجرمانه به روابط آنها با خانواده، دوستان، همسایه‌ها، معلمان و کارفرمایان آسیب برساند، خود را کنترل می‌کنند. در واقع هیرشی، کجروی را معلول گسستگی یا ضعف تعلق فرد با جامعه می‌داند. او (۱۹۶۹) در کتاب تأثیرگذارش تحت عنوان «علل بزهکاری»، وقوع فعالیت انحرافی را در درجه اول نتیجه شکست و ضعف پیوندهایی معرفی کرد که فرد را به جامعه پیوند می‌دهد (بیات و همکاران، ۱۳۸۷: ۷۸). هیرشی^۴ عنصری را که باعث پیوند بین فرد و جامعه می‌شود چنین تعریف کرده است: الف- دلبستگی یا وابستگی^۵ ب- تعهد^۶ پ- درگیر بودن^۷ ت- ایمان یا باور^۸ (ستوده، ۱۳۸۶: ۱۳۸).

در حالی که هیرشی علت وجود هم‌نوایی در جامعه را کنترل رفتار افراد توسط عوامل مختلف و شیوه این کنترل را پیوند فرد با جامعه می‌داند؛ جان بریتویت^۹ (۱۹۸۹) از کنترل افراد توسط جامعه از طریق «شرمنده

۳. Social Bond

۴. Travis Hirschi

۵. Attachment

۶. Commitment

۷. Involvement

۸. Belief

۹. John Braithwaite

سازی» بحث کرده است. به نظر بریتویت، شرم‌نده سازی نوعی ابراز عدم تأیید اجتماعی نسبت به رفتاری خاص برای تحریک ندامت در شخص کجرفتار است. وی از دو نوع شرم‌نده سازی صحبت می‌کند. اول، شرم‌نده سازی جدا کننده که طی آن، کجرفتار مجازات، بدنام، طرد و در نتیجه از جامعه هم‌نوایان تبعید می‌شود و دوم، شرم‌نده سازی پیوند دهنده که ضمن اعلام درک احساس کجرفتار و نادیده گرفتن تخلف وی و حتی ابراز احترام به او، نوعی احساس تقصیر در او ایجاد کرده و در نهایت او را از ادامه کجرفتاری باز می‌دارد و از بازگشت او به جمع‌نوایان استقبال می‌کند (صدیق سروستانی، ۱۳۸۶: ۵۴ و ۵۳).

در همین حال، والترس رکلس معتقد است که عضویت در گروه و وجود روابط متقابل اجتماعی تعیین‌کننده نوع رفتار افراد در شرایط خاص زندگی اجتماعی است. البته تکیه و تأکید وی بیشتر بر عناصری از زندگی اجتماعی است که فرد را از کشیده شدن به سوی انحراف باز می‌دارد. از نظر وی ساختار اجتماعی خارجی و سازمان اجتماعی و گروه‌هایی که شخص به آن تعلق دارد و همچنین کنترل‌های روانشناختی داخلی‌ای که هر کس بر خود وارد می‌کند، عمده موارد بازدارنده کجروی است. وی اظهار می‌دارد که مجموعه فشار خارجی حاصل از کنترل گروه بر اعضای خود و فشار داخلی حاصل از کنترل شخص بر خویش است که به انسان قوت و انگیزه مقاومت در مقابل محرک‌های کجروی می‌دهد و او را به تحمل و ایستادگی در مقابل درماندگی‌ها و به حمایت از هنجارهای مقبول جامعه وادار می‌سازد. بنابراین کجروی نتیجه تزلزل چنین مجموعه کنترلی است که بر اثر مسائلی مثل فقر و اختلافات قومی و نژادی و امثالهم پدید می‌آید. (سروستانی، ۱۳۶۷)

به طور کلی می‌توان گفت این نظریه بر این پیش فرض استوار شده است که برای کاستن از تمایل به رفتار بزهکارانه و مجرمانه، باید همه افراد کنترل شوند. پیروان این نظریه، رفتار انحرافی را عمومی و جهان‌شمول دانسته و آن را نتیجه کارکرد ضعیف ساز و کارهای یک سو، عوامل فردی کنترل نظیر: خودپنداره منفی، ناکامی، روان‌پریشی و اعتماد به نفس پایین می‌دانند و از سوی دیگر، معتقدند که نظام‌های کنترل ناقص اجتماعی و فقدان تقید و تعهد نسبت به نهادهای بنیادین اجتماعی مانند: خانواده و مدرسه به رفتار انحرافی منتهی می‌شود. کنترل‌های اجتماعی از کنترل‌های رسمی نظیر: قوانین و کنترل‌های غیر رسمی هم چون: ضمانت‌های اجتماعی به دست می‌آیند.

امر به معروف و نهی از منکر یکی از سازوکارهای غیررسمی نظارت اجتماعی است که از سوی افراد جامعه به منظور تضمین رعایت هنجارهای مهم اجتماعی اعمال می‌شود. امر به معروف و نهی از منکر هر چند به شکل رسمی در برخی دستورالعمل‌ها و قواعد گنجانده شده است ولی روح حاکم بر آن به شکل اعمال غیررسمی و همگانی تأکید دارد.

روش پژوهش:

مطالعه حاضر با روش کمی و با استفاده از تکنیک پیمایش داده‌های مورد نیاز گردآوری شده است. تحقیق پیمایشی یا زمینه‌یابی، جمعیت‌های کوچک و بزرگ را با انتخاب و مطالعه نمونه‌های منتخب از آن جامعه‌ها، برای کشف میزان نسبی شیوع، توزیع و روابط متقابل متغیرها مورد بررسی قرار می‌دهد. (کرلینجر، ۱۳۷۶: ۶۵). جامعه آماری مطالعه کلیه کسبه و مغازه داران محدوده اطراف حرم مطهر امام رضا (ع) بود. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران تعداد ۴۰۰ نفر برآورد و کارگردآوری داده‌ها بر اساس روش نمونه‌گیری سیستماتیک از کسبه اطراف حرم انجام گرفت.

با توجه به ماهیت مطالعه مهمترین روش تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده از اماره‌های توصیفی مانند فراوانی پاسخها، میانگین، میانه، مد، انحراف استاندارد و... است. همچنین ارائه نتایج از طریق جداول فراوانی دو یا چند بعدی و نمودارهای مناسب صورت گرفت. هر چند که ماهیت این مطالعه استنباطی نیست اما به منظور بررسی پی بردن به الگوها از آزمونهای مقایسه میانگین‌ها، تحلیل واریانس و .. استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

مشخصات پاسخگویان: ۶,۸ درصد جنسیت کسبه پاسخگو زن و ۹۳,۲ درصد مرد هستند. سن ۱۷,۴ درصد پاسخگویان بین ۱۰ تا ۲۰ سال است، ۳۹,۸ درصد بین ۲۱ تا ۳۰ سال، ۲۶,۲ درصد بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۱۲,۶ درصد بین ۴۱ تا ۶۰ سال و ۴,۰ درصد هم بین ۶۱ تا ۹۰ سال است. ۶۰,۶ درصد پاسخگویان متأهل، ۳۹,۱ درصد مجرد و ۰,۳ درصد بر اثر فوت یا طلاق همسر تنها هستند. ۹۸,۲ درصد پاسخگویان محل سکونت خانواده‌شان در مشهد است، ۱,۰ درصد سایر شهرستان‌های استان خراسان رضوی و ۰,۸ درصد محل سکونت خانواده‌شان در استان‌های دیگر است.

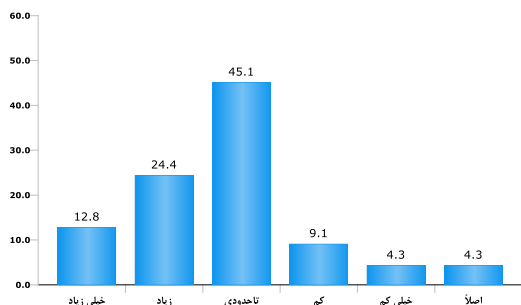
مشخصات کاری کسبه پاسخگو: ۴۸,۹ درصد پاسخگویان در محل کسب کارشان صاحبکار هستند، ۱۰,۶ درصد فرزندان صاحبکار و ۴۰,۶ درصد شاگرد مغازه هستند. ۴۰,۲ درصد مغازه‌های پاسخگویان لباس و منسوجات است، ۵,۰ درصد میوه و تره‌بار و خواربار، ۲۱,۰ درصد سوغات مذهبی مانند تسبیح، ۷,۵ درصد فروش وسایل لوکس و صنایع دستی، ۱,۵ درصد اغذیه، ۳,۰ درصد خدمات مسافرتی و ۲۱,۷ درصد سایر مغازه‌ها را تشکیل داده است. ۲۹,۵ درصد پاسخگویان مغازه‌شان ملکی و ۷۰,۵ درصد اجاره است. ۷,۶ درصد کسبه پاسخگو بین یک تا نه ماه است که در اطراف حرم کاسبی می‌کنند، ۶۱,۶ درصد بین یک تا ده سال، ۲۴,۵ درصد بین یازده تا بیست سال و ۶,۳ درصد هم بین بیست یک تا پنجاه سال است که در اطراف حرم کاسبی می‌کنند. ۸۷,۶ درصد کسبه پاسخگو بین یک تا سه نفر به طور هم زمان در

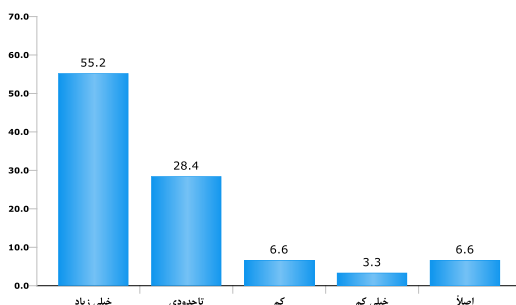
مغازه مشغول به کار هستند ، ۱۰,۹ درصد بین ۴ تا ۶ نفر و ۱,۵ درصد هم بین ۷ تا ده نفر مشغول به کار هستند .

الگوهای انجام امر به معروف و نهی از منکر: ۵۵,۲ درصد پاسخگویان امر به معروف و نهی از منکر را خیلی زیاد قبول دارند ، ۲۸,۴ درصد تا حدودی ، ۶,۶ درصد کم ، ۳,۳ درصد خیلی کم و ۶,۶ درصد اصلاً قبول ندارند . ۱۲,۸ درصد با شرایط امر به معروف و نهی از منکر تا حد خیلی زیادی آشنایی دارند ، ۲۴,۴ درصد زیاد ، ۴۵,۱ درصد تا حدودی ، ۹,۱ درصد کم ، ۴,۳ درصد خیلی کم و ۴,۳ درصد هم اصلاً آشنایی ندارند . ۴,۰ درصد پاسخگویان تا حد خیلی زیادی اقدام به امر به معروف می کنند ، ۹,۳ درصد زیاد ، ۲۷,۲ درصد تا حدودی ، ۱۴,۶ درصد کم ، ۱۵,۱ درصد خیلی کم و ۲۹,۷ درصد اصلاً اقدام به امر به معروف نمی کنند . ۱,۵ درصد پاسخگویان اگر امر منکری را ببینند همیشه به او تذکر می دهند ، ۷,۶ درصد اکثر اوقات ، ۱۱,۶ درصد گاهی اوقات ، ۷,۳ درصد به ندرت و ۷۲ درصد هیچگاه این کار نمی کنند .

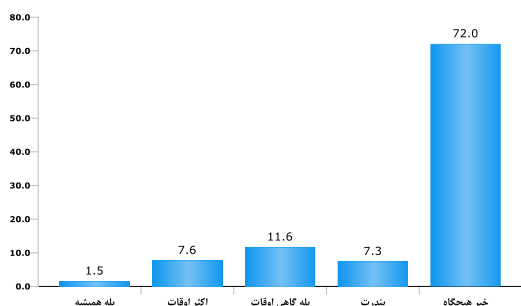
۷,۰ درصد پاسخگویان هنگام امر به معروف و نهی از منکر خیلی زیاد برایشان پیش آمده است که با واکنش نامناسب مواجه شوند ، ۲۰,۰ درصد زیاد ، ۱۴,۳ درصد تا حدودی ، ۵,۷ درصد کم ، ۸,۳ درصد خیلی کم و ۴۴,۷ درصد اصلاً برایشان پیش نیامده است .

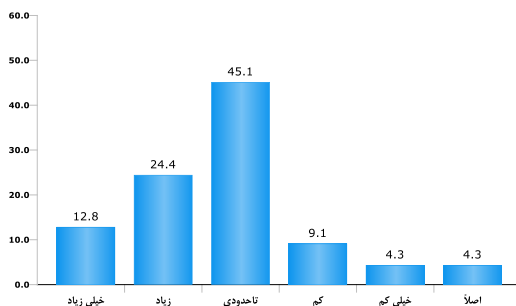
نمودار ۲. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب آشنایی داشتن از شرایط امر به معروف و نهی از منکر

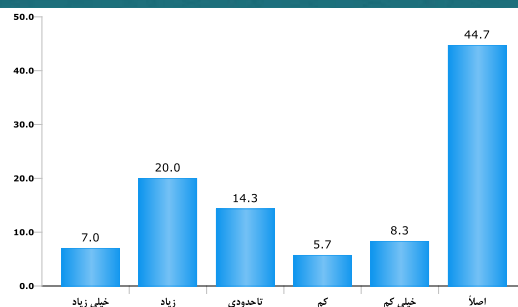
نمودار ۱. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب قبول داشتن امر به معروف و نهی از منکر

نمودار ۴. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تذکر به امری منکری در صورت مشاهده

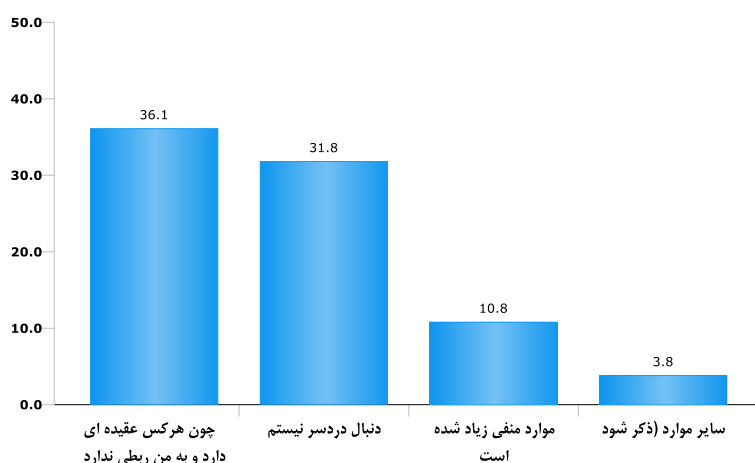

نمودار ۳. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب اقدام به امر به معروف و نهی از منکر

نمودار ۵. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مواجه شدن با واکنش نا مناسب هنگام امر به معروف و نهی از منکر کردن

دلیل امر به معروف و نهی از منکر نکردن: ۱۸,۵ درصد پاسخگویان به این دلیل امر به معروف و نهی از منکر نمی کنند چون ممکن است طرف مقابل ناراحت شود ، ۳۶,۱ درصد به دلیل این که هر کسی عقیده ای دارد ، ۳۱,۸ چون دنبال در دسر نیستند ، ۱۰,۸ درصد چون موارد منفی انقدر زیاد شده که نمی توان به تعداد زیاد افراد تذکر داد و ۳,۸ درصد هم به دلیل سایر موارد امر به معروف نمی کنند .

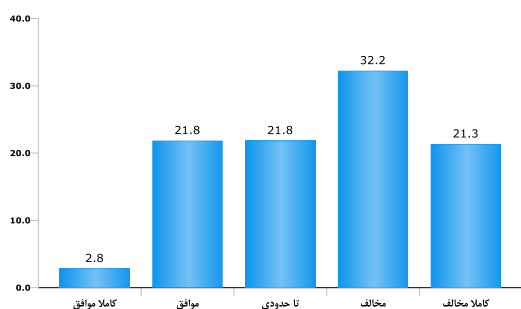
نمودار ۶. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب دلیل امر به معروف و نهی از منکر نکردن

وضعیت امر به معروف و نهی از منکر در بین کسبه و مردم: ۳,۰ درصد پاسخگویان کاملاً موافق این هستند که بیشتر مردم اگر امر منکری را ببینند، احساس مسئولیت کنند و به فرد خاطی تذکر بدهند ، ۲۵,۰ درصد موافق ، ۲۶,۳ درصد تا حدودی ، ۲۸,۸ درصد مخالف و ۱۶,۹ درصد کاملاً مخالف این هستند. ۲,۸ درصد پاسخگویان کاملاً موافق این هستند که امر به معروف و نهی از منکر در بین کسبه اطراف حرم رواج بگیرد ، ۲۱,۸ درصد موافق ، ۲۱,۸ درصد تا حدودی ، ۳۲,۲ درصد مخالف و ۲۱,۳ درصد کاملاً مخالف هستند .

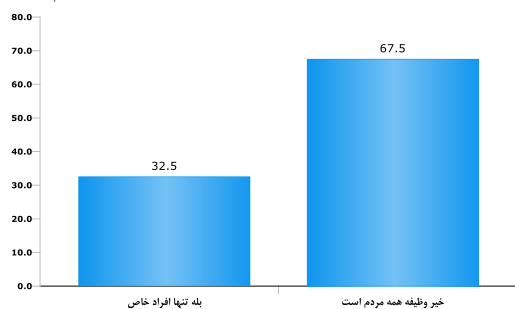

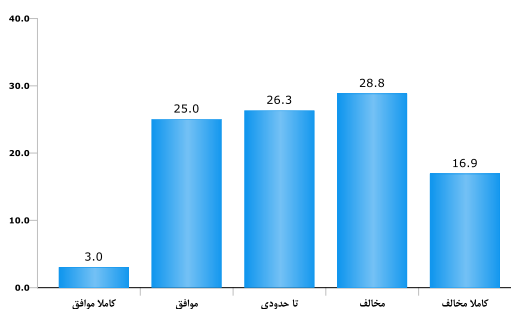
۸,۶ درصد پاسخگویان کاملاً موافق این هستند که امر به معروف و نهی از منکر تنها وظیفه افراد خاصی است و افراد معمولی نباید آن را انجام دهند، ۲۱,۸ درصد موافق، ۱۴,۰ درصد تا حدودی، ۳۹,۶ درصد مخالف و ۱۶ درصد کاملاً مخالف هستند. ۳۲,۵ درصد پاسخگویان موافق این هستند که فقط افراد خاص به صورت رسمی و با کارت امر به معروف و نهی از منکر کنند و ۶۷,۵ درصد معتقد هستند وظیفه‌ی همه مردم است.

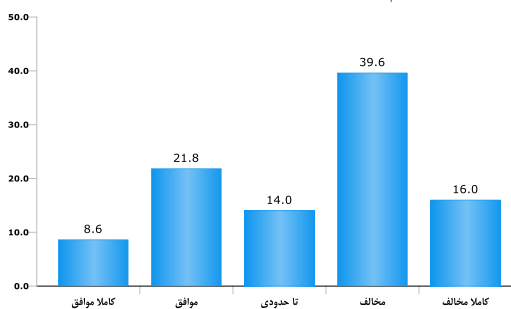
نمودار ۸. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رواج داشتن امر به معروف و نهی از منکر در بین کسبه اطراف حرم

نمودار ۱۰. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام امر به معروف و نهی از منکر به صورت رسمی و با کارت

نمودار ۷. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تذکر دادن بیشتر مردم در صورت دیدن امر منکری

نمودار ۹. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انجام امر به معروف و نهی از منکر فقط وظیفه افراد خاص است

بحث و نتیجه گیری:

امر به معروف و نهی از منکر بعنوان یک مکانیزم نظارت اجتماعی مسئولانه در قبال کجرفتاریهای اجتماعی محسوب می شود. اساساً زندگی اجتماعی بعنوان مجموعه ای از تعاملات بهم پیوسته کنشگران مختلف تابع رعایت قواعد و ضوابطی است که بدون رعایت آنها زندگی اجتماعی با اختلال همراه خواهد شد. هر چند که محور اصلی حفظ نظم اجتماعی بر اساس درونی کردن هنجارها و قواعد اجتماعی است اما نظارت اجتماعی در جهت تضمین اجرای این هنجارها در جامعه از اهمیت بسیاری برخوردار است. در صورت ایجاد اختلال هنجاری در جامعه، آئینی یا بی سازمانی اجتماعی در جامعه گسترش یافته و انواع آسیب ها و نابهنجاریهای اجتماعی افزایش می یابد. بر این اساس جامعه باید از طریق مکانیزمهایی جلوی این اختلال

های هنجاری و ایجاد کجرفتاریها را بگیرد. امر به معروف و نهی از منکر در این زمینه می تواند بعنوان یک سازوکار مورد استفاده قرار گیرد.

آنچنانکه نتایج نشان داد اکثریت پاسخگویان امر به معروف و نهی از منکر را بعنوان یک وظیفه قبول دارند. یعنی اکثریت پاسخگویان از نظر نظری با این پدیده موافق هستند ولی در اجرا سعی می کنند که بشکل عملی چندان به آن نپردازند. وجود هزینه های اجتماعی و باورداشت به حریم خصوصی دیگران و ترس از واکنشهای دیگران باعث می شود تا هزینه امر به معروف و نهی از منکر افزایش یابد و تمایل به انجام آن در بین کسبه کاهش یابد.

منابع:

- احمدوند، د. خ. ا. و بابایی تبار، م. (۱۴۰۰). نقش امر به معروف و نهی از منکر در امنیت جامعه از منظر فقهی، فصلنامه علمی - حقوقی قانونی یار، دوره پنجم، شماره ۱۷؛ ۹۱۷ تا ۹۴۴.
- دهقانی، ر. ا. شیداییان ارانی، م. دارابی، ش. و میرخلیلی، س. (۱۴۰۰). نقش امر به معروف و نهی از منکر در پیشگیری از جرائم مرتبط با شبکه‌های اجتماعی؛ مبانی، منابع، فرصت‌ها و چالش‌ها. مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ۱۳(۲۴)، ۹۱-۱۱۴.
- ستوده، ه. ا. ... (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، تهران، ندای آریانا.
- سخاوت، ج. (۱۳۸۱). بررسی عوامل مؤثر بر ناهنجاری های رفتاری دانش آموزان استان لرستان، مجله انجمن جامعه شناسی ایران، دوره چهارم، شماره ۲، تابستان.
- صدیق سروستانی، ر. ا. (۱۳۸۲). آسیب شناسی اجتماعی، واحد آموزشی جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران شاخه علوم اجتماعی، تهران.
- کرلینجر، ف. (۱۳۷۶). مبانی پژوهش در علوم رفتاری (جلد ۲)، ترجمه جعفر نجفی‌زند، حسن پاشاشریفی، تهران، آوای نور.
- کوئن، ب (۱۳۹۵). مبانی جامعه‌شناسی. ترجمه دکتر توسلی و دکتر فاضل. تهران: انتشارات سمت
- مطهری، مرتضی، (۱۳۹۱)، مجموعه آثار، ج ۷، تهران: صدرا